

MEĐUNARODNI ARHIVISTIČKI TEČAJ U PARIZU 1997.

Na Međunarodnome arhivističkom tečaju (*Stage technique internationale d'archives*) održanom u Parizu od 2. travnja do 20. lipnja 1997. po četvrti je put uzastopce bila zastupljena i Hrvatska¹. Susretljivošću Veleposlanstva Republike Francuske u Zagrebu, poglavito zalaganjem savjetnika za kulturnu i znanstvenu suradnju gospodina Jean-Pierra Bouziquesa, a na preporuku Hrvatskoga državnog arhiva, omogućeno mi je sudjelovanje na tečaju te odobrena stipendija Ministarstva vanjskih poslova Republike Francuske.

Predavanja, debate i stručni posjeti sadržajno su bili podijeljeni u 4 ciklusa²:

1. Institucionalni i pravni okvir

Ovaj dio tečaja sastojao se od niza predavanja o različitim pitanjima francuske arhivistike: složena administrativna podjela Francuske (regije, departmani, komune), Ministarstvo kulture, Uprava arhivâ Francuske, arhivsko zakonodavstvo u Francuskoj. Izlaganje o departmanskim arhivima bilo je uklopljeno u posjet Departmanskom arhivu u Nanterreu (*Archives départementales des Hauts-de-Seine*), a o komunalnim arhivima u obilazak Komunalnog arhiva u Boulogne-Billancourt (*Archives communales de Boulogne*).

Organizirano smo obišli čitav kompleks Nacionalnog arhiva u Parizu (*Centre historique de Paris*; ukupno 4 ha s prelijepim palačama Soubise, d'Assy, Breteil, Rohan, Boisgelin, Fontenay i Jaucour), posebno se zadržavši u Centru za prihvata i istraživanje Nacionalnog arhiva (*Centre d'accueil et de recherche des Archives nationales, CARAN*): velikoj dvorani s obavijesnim pomagalicama, čitaonici i spremištu za mikrofilmove, glavnoj čitaonici za rad s gradivom. U tzv. *Malom CARAN-u* posjetili smo centre za onomastiku, sigilografiju i heraldiku te topografiju Pariza. Kako nam je bio omogućen i obilazak (po izboru) dva odsjeka Nacionalnog arhiva, posjetila sam Odsjek za starije arhivsko gradivo (do 1789) kojem su pridružene i službe za pečate i onomastiku, te Odsjek za arhivsko gradivo 20. stoljeća (1914-1958).

Posjetili smo Arhiv grada Pariza i departmana Seine. O arhivskom gradivu centralne uprave i mreži misija pri ministarstvima (kao "međuarhiva" gdje se gradivo

¹ Tečaj je utemeljen još 1951. kao dopuna izobrazbi francuskih arhivista, jer je *École des Chartes* iz područja arhivistike nudila premalo sadržaja budućim arhivskim djelatnicima. Postupno je prerastao u međunarodni, a udio francuskih polaznika danas je tek simboličan. Mnogi od hrvatskih arhivista i povjesničara bili su polaznici tečaja, o čemu su neki ostavili i zapise u stručnoj literaturi (usp. primjerice, izvješće Danice Božić-Bužančić u *Arhivskom vjesniku* br. 13 iz 1970).

² Prvobitni program tijekom tečaja se djelomično mijenjao, pa se zato neka predavanja tematski ne uklapaju u navedene cjeline.

priprema za Centar u Fontainebleauu) informirani smo bili i u jednoj od ponuđenih misija (Ministarstvo prosvjete). Odlično opremljene radne prostore i spremišta na pet razina ispod zemlje obišli smo u jednodnevnom posjetu Centru za suvremeno arhivsko gradivo u Fontainebleauu. Jedno od izlaganja bilo je posvećeno projektu predviđenom za otvaranje u listopadu 1998, na 40. rođendan Pete francuske republike (*Kuća spomena* na Petu republiku u Reimsu), gdje će biti objedinjeno arhivsko gradivo bitno za poznavanje razdoblja od 1958. do danas. Dobro su bili organizirani cjelodnevni posjeti zasebnim arhivskim službama Ministarstva vanjskih poslova (Quai d'Orsay) i Ministarstva obrane (dvorac Vincennes).

O iznimno važnom segmentu obrazovanja arhivista u Francuskoj govorili su direktori dvije najpoznatije škole – *École Nationale des Chartes* i *École Nationale du Patrimoine* – a bilo je riječi i o sveučilišnoj izobrazbi arhivista neovisno od spomenute dvije škole, u Angersu, Lyonu i drugdje. U uskoj vezi s obrazovanjem, bilo je zanimljivo čuti različita iskustva polaznika tečaja o položaju arhivista u društvu u različitim zemljama. Zasebna su predavanja bila posvećena ulozi i organizaciji Udruženja arhivista Francuske i Međunarodnoga arhivskog vijeća. Predavanje o problemu podjele nadležnosti između arhivâ i biblioteka općenito te o arhivskom gradivu u municipalnim bibliotekama u Francuskoj, ilustrirano je primjerom vrijedne biblioteke u Besançonu s kraja 17. stoljeća.

Za trodnevno studijskog boravka u Strasbourgu posjetili smo Departmanski arhiv (*Archives départementales du Bas-Rhin*), arhiv Gradske zajednice Strasbourga (ukupno 27 komuna), Municipalni arhiv i Muzej Alsacea. Zanimljiv, no kratak, bio je posjet Vijeću Europe i Europskom parlamentu.

Polaznici tečaja neobvezno su tijekom dva dana držali izlaganja o arhivskoj službi u svojim zemljama. Osim što je bilo nužno poučiti dio kolega o osnovnim geografskim te povijesno-političkim činjenicama o Hrvatskoj, iznijela sam osnovni pregled povijesnoga razvitka zaštite arhivskoga gradiva u nas, arhivske službe u Hrvatskoj danas, te detaljnije prikazala ustroj i djelovanje Hrvatskoga državnog ahiva.

1/A. Prikupljanje, obradba, odabiranje i izlučivanje arhivskoga gradiva. Obavijesna pomagala.

Dva su predavanja bila posvećena selektivnom prikupljanju arhivskoga gradiva te obavijesnim pomagalima.

1/B. Specifični fondovi.

Osim izlaganja o privatnom arhivskom gradivu, u okviru predavanja o arhivskom gradivu proizašlom iz rada znanstvenika, posjetili smo Institut Pasteur, a uz

predavanje o bolničkom arhivskom gradivu, Muzej dobrotvornih zavoda u Parizu. Jedan dan bili smo ugošćeni u Centru za gospodarsko arhivsko gradivo u Roubaixu gdje se – u staroj tvornici prediva iz 19. stoljeća originalno adaptiranoj 1993. u modernu arhivsku zgradu – čuva gradivo industrijskih i trgovačkih poduzeća, banaka, osiguravajućih zavoda i sličnih ustanova.

1/C. Informatika.

Uz predavanje o primjeni informatike u arhivima posebno su bila prikazana dva informatička sustava, ARKHEIA i AVENIO, od strane samih tvoraca programa.

2. Moderne tehnike zaštite dokumenata.

Slušali smo predavanja o preventivnoj zaštiti arhivskoga gradiva, posjetili Radionicu za uvez i restauraciju Nacionalnog arhiva i novu modernu, arhitektonski maštovitu zgradu Departmanskog arhiva u Poitiersu (*Archives départementales de la Vienne*), gdje je održano i izlaganje o francuskim normama i modelima arhivskih zgrada.

Predavanje o nekonvencionalnom arhivskom gradivu ilustrirano je na primjeru Centralnog spremišta mikrofilmova u dvorcu Espeyran u Saint-Gilles-du-Gardu.

3. Komunikacija arhivskog gradiva.

Ovaj ciklus predavanja obuhvatio je korištenje arhivskoga gradiva, čitaonice i njihove pravilnike. U Departmanskom arhivu u Bobignyju (*Archives départementales de la Seine-Saint-Denis*), gdje se čuva više od 10000 filmova, video i audio kasete i drugoga nekonvencionalnoga arhivskog gradiva, slušali smo predavanje o audiovizualnom arhivskom gradivu. Zanimljiv je bio i posjet Vojnoj ustanovi za kinematografiju i fotografiju u Fort d'Ivryju (*Etablissement Cinématographique et photographique des Armées – ECPA*), utemeljenoj još 1915. za snimanje ratnih reportaža i fotografija, gdje se čuva oko 40000 dijapozitiva, 110000 staklenih ploča samo iz perioda 1914-1918, 80000 filmova itd. Jedno je izlaganje bilo posvećeno Centru za prekomorsko arhivsko gradivo u Aix-en-Provenceu, gdje se čuva arhivsko gradivo proizašlo iz djelovanja francuske kolonijalne uprave.

4. Korištenje arhivskoga gradiva – kulturna djelatnost – naši partneri.

Predavanje o izložbama u arhivima bilo je dopunjeno obilaskom Muzeja za povijest Francuske u Nacionalnom arhivu gdje je smješten stalan postav najvažnijih dokumenata iz francuske povijesti. U Pantheonu smo, pak, posjetili izložbu "Léon Gambetta – svetac Republike", što ju je postavio Departmanski arhiv iz Nanterrea. S

radom odgojno-obrazovnih službi u Nacionalnom i departmanskim arhivima upoznali smo se teoretski i praktično. Na koji način i djecu i odrasle upoznati s arhivskom službom i kako im približiti arhivsko gradivo, vidjeli smo kroz predavanje odnosno tumačenje za tu priliku postavljene manje izložbe "Nacionalizam i baština" u Nacionalnom arhivu. Vjerujem da je svim stažistima bilo zanimljivo u Radionici pečata modelirati i po kalupu načiniti od brašna i vode srednjovjekovni pečat, kreirati ispravu od papira i raznobojnih traka te ju "zapečatiti" svojom vlastitom kreacijom.

U posljednjem tjednu tečaja bio nam je omogućen i posjet Nacionalnoj biblioteci te, po izboru, jednom od odsjeka biblioteke, Povijesnoj knjižnici grada Pariza, Manufakturi porculana u Sèvresu te Nacionalnom muzeju srednjega vijeka Cluny.

Svi posjeti u Nacionalnom arhivu ili izvan njega bili su odlično pripremljeni, uz nezaboravno gostoprimstvo domaćina. Posebice bih istaknula Ministarstvo vanjskih poslova, Departmanske arhive u Nanterreu i Poitiersu, *École nationale du patrimoine*, Centar za gospodarsko arhivsko gradivo u Roubaixu te Vojnu ustanovu za kinematografiju i fotografiju u Fort d'Ivryju. Ono što upravo fascinira – osim publicističkog bogatstva vezanoga za arhivsku službu u Francuskoj – veliki su kapaciteti dobro opremljenih spremišta, ugodni i moderno dizajnirani radni prostori, prostrane i svijetle čitaonice te prostori za čišćenje građe od prašine i raskušivanje odnosno dezinfekciju (Fontainebleau, Arhiv grada Pariza, Centar za gospodarsko arhivsko gradivo u Roubaixu, Departmanski arhiv u Poitiersu itd.).

Valja pohvaliti izbor predavača koji su redom bili vrsni stručnjaci za problematiku koju su izlagali, a među kojima bih izdvojila nekoliko imena: Charles Kecskemeti, Elisabeth Rabut, Bruno Delmas, Christine Petillat, Jean Le Pottier i Luc Forlivesi.

Na tečaju su sudjelovala 42 arhivista iz 31 države: Albanija (2), Alžir (1), Belgija (1), Benin (1), Brazil (1), Bugarska (1), Burkina Faso (1), Češka (1), Čile (1), Egipat (2), Francuska (1), Gabon (1), Haiti (1), Hrvatska (1), Italija (1), Kambodža (2), Kamerun (1), Kanada (3), Kapverdski otoci (1), Kolumbija (1), Letonija (1), Njemačka (2), Obala Bjelokosti (1), Ruanda (1), Ruska Federacija (4), Senegal (2), Španjolska (1), Tunis (2), Ukrajina (1), Velika Britanija i Sjeverna Irska (1), Vijetnam (1).

Dragocjeno je iskustvo bilo kontaktirati s kolegama iz toliko različitih sredina s raznolikom arhivskom tradicijom, različite životne dobi, obrazovanja i iskustva u struci. Većina nas je došla iz državnih ili pokrajinskih arhiva svojih zemalja, no bilo je zanimljivo surađivati i s arhivistima drugačijih arhivskih službi te s onima koji uopće nisu arhivisti: kolegica iz Alžira je arhivist dokumentalist u Ministarstvu vanjskih poslova, iz Francuske u Ministarstvu obrane, iz Velike Britanije arhivist u Kraljevskom arhivu u dvorcu Windsor, iz Kanade arhivist savjetnik za arhive

privatnih poduzeća, kolega iz Njemačke arhivist je u Njemačkom institutu za povijest u Parizu, iz Rusije povjesničar u Institutu za opću povijest Ruske akademije znanosti, kolegica iz Bugarske arhivist u Nacionalnoj biblioteci u Sofiji, a iz Vijetnama bibliotekar u Državnom arhivu u Hanoju. Jednom dijelu predavanja i posjeta prisustvovalo je i 17 studenata *École Nationale du Patrimoine*, koji su se vrlo živo uključivali u debate o različitim stručnim pitanjima. Svakako bi bilo dobro tečaj proširiti i polaznicima iz SAD-a, Australije te više azijskih zemalja, jer osim glavnog cilja ovog tečaja – upoznati se sa specifičnostima i dostignućima arhivske službe u Francuskoj, posebice njezinih praktičnih rješenja – važno iskustvo je i dodir s problemima arhivske struke iz cijelog svijeta.

Valja čestitati na izvanrednoj organizaciji i provedbi tečaja sedmeročlanog ekipi Ureda za izobrazbu (*Bureau de formations*) i posebice njihovoj šefici gospođi Agnès Masson. Uvijek ljubazni i strpljivi, bili su stalno na raspolaganju u stručnom i kolegijalnom pogledu, ali i u vezi sa svim pitanjima i problemima nakon radnog dana ili vikendom. Svaki je stažist dobio iskaznicu polaznika tečaja koja je omogućavala slobodno kretanje kroz cijeli kompleks Nacionalnog arhiva, ulazak u CARAN i sl. te iskaznicu za slobodan ulaz u sve nacionalne muzeje Francuske. Predavanja su bila organizirana u Nacionalnom arhivu, u posebnoj dvorani za tečajeve, u čijoj blizini nam je uvijek bila na raspolaganju priručna biblioteka s osnovnom stručnom literaturom i desetak računala.

Bili smo toplo primljeni na samom početku i srdačno ispraćeni na kraju tečaja primanjima u palači Soubise, na kojima nam se obratio i direktor arhivâ Francuske gospodin Alain Erlande-Brandenburg, podijelivši nam na kraju svjedodžbe o uspješnom pohađanju tečaja.

Melina Lučić